

Tadeusz Zienkiewicz

Poeci emigracji rosyjskiej i ich zainteresowanie literaturą polską : (rekonesans)

Acta Polono-Ruthenica 13, 265-276

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tadeusz Zienkiewicz
Olsztyn

Poeci emigracji rosyjskiej i ich zainteresowanie literaturą polską (rekonesans)

Lektura utworów emigrantów rosyjskich, zamieszczonych na łamach gazet i czasopism rosyjskich, jak również w zbiorach poezji, pozwala wnioskować, że część z nich powstała pod wpływem literatury polskiej. Znajdujemy w nich wiersze będące tłumaczeniami z literatury polskiej, ale też zawierające motywy literackie występujące w utworach polskich poetów. Dotyczy to przede wszystkim twórców mieszkających w Polsce międzywojennej, chociaż literatura polska interesowała także poetów żyjących w innych krajach, np. Konstantego Balmonta¹ czy Igora Siewierianina².

Twórczość literacką uprawiali w Polsce w okresie międzywojennym trzy pokolenia pisarzy rosyjskich. Do pierwszego należeli ci, którzy rozpoczęli działalność twórczą przed rokiem 1917, drugie pokolenie stanowili debiutujący w Polsce w latach 20. Te dwa pokolenia określa się mianem „ojców” i „synów”, „starszych” i „młodszych”. Było jeszcze pokolenie najmłodszych – debiutujących w latach 30. Zainteresowanie literaturą polską jest widoczne u pisarzy rosyjskich należących do wszystkich tych trzech pokoleń.

---

¹ Oddzielnego opracowania wymagają związki Balmonta z Polską, polską literaturą, z polskimi twórcami. Pisze o tym m.in. Stanisław Pazurkiewicz w Przedmowie do: *Konstanty Balmont, Jan Kasprowicz. Poeta duszy polskiej*, Częstochowa 1927; zob też idem, *Balmont jako tłumacz*, „Wiadomości Literackie” 1927, nr 17. Balmont przebywał w Polsce kilka miesięcy, odwiedził szereg miast, w tym Warszawę (zob. K.W. Zawodziński, *Na przyjazd Balmonta*, „Wiadomości Literackie” 1927, nr 17; *Tużim na cześć Balmonta*, tamże, nr 18, 22) i Wilnie (zob. *Бальмонт в Вильне, „Виленское утро”* 1927, nr 1997, 2000; S.S. Powołocki, *Mój romans z teatrem*, Łódź 1997, s. 119–122).

² Podobnie oddzielnego omówienia wymagają związki I. Siewierianina z Polską, która odwiedził kilkakrotnie w latach 1924–1933. Jego utwory poświęcone Polsce to m.in. *Пишбышевски* czy polemiczne wiersze z tomu *Северное сияние. Стихи о Литве и Руси (Польскому поэту Яну Лехою, В последний раз)*. Siewierianin przebywał w Białymstoku, Warszawie, Łodzi, Łucku, Wilnie. O jego pobycie w Wilnie zob.: „Виленское утро” 1924, nr 1067, 1071, 1072; „Утро” 1928, nr 43, 56; J. Hernik Spalińska, *Wileńskie Środy Literackie (1927–1939)*, Warszawa 1998, s. 67.

Wśród twórców należących do pokolenia pierwszego byli poeci, którzy zetknęli się z literaturą polską przed I wojną światową i swoje zainteresowanie kontynuowali na emigracji.

Do nich należał Dorofiej Bochan (1878–1942?)³, który do roku 1912 opublikował swoje przekłady poezji polskiej w kilkudziesięciu pismach rosyjskich wydawanych w Mińsku, Petersburgu, Moskwie, a nawet we Władywostoku i na Kaukazie, a w roku 1905 wydał w Mińsku zbiór wierszy pt. *Из польской поэзии*, zawierający tłumaczenia utworów poetów z różnych okresów literackich, począwszy od Jana Kochanowskiego po współczesnych mu twórców.

Po osiedleniu się w Wilnie w 1920 r. kontynuował swoje zainteresowanie literaturą polską i jak twierdzi Sergiusz Powołocki⁴ – jeden z czołowych działaczy rosyjskich w Wilnie, uczestnik wieczorów literackich organizowanych przez D. Bochana – doskonalił swój warsztat tłumacza. Przełożył w tym czasie trzy części *Dziadów* Mickiewicza, *Farysa*, *Grażynę*, wszystkie tragedie Słowackiego, wiersze Krasińskiego, Norwida, Syrokomli, a także marzył o wydaniu trzypomowej antologii poezji polskiej. W Wilnie na łamach pism ukazujących się w latach 20. i 30., głównie „Виленское утро” i „Утро”, ale i „Русское слово” („Наше время”), Bochan publikował zarówno wcześniejsze swoje przekłady, jak i te powstałe w Wilnie. Częściej jednak zamieszczał szkice dotyczące dawnej literatury polskiej⁵ i współczesnego życia literackiego. Większość przełożonych na język rosyjski utworów pozostała w rękopisach (m.in. przekłady utworów Norwida), do których dostęp miał Stanisław Cywiński, pisząc swój artykuł o Bochanie jako o tłumaczu⁶. W czasie wojny rękopisy te zaginęły.

Dorofiej Bochan był organizatorem rosyjskiego życia literacko „kulturalnego w Wilnie w latach 1932–1939, a literatura polska była nieraz przedmiotem dyskusji na zebraniach (tzw. czwartkach literackich) Sekcji Literacko-Artystycznej (Литературно-артистическая селция) ВРО (Виленское Русское Общество), której przewodniczył⁷. Kilkakrotnie spotkania poświęcono literaturze polskiej,

³ Zob. szerzej: T. Zienkiewicz, *Dorofiej Bochan – tłumacz literatury polskiej na język rosyjski i krytyk*, [w:] *Polsko-wschodniosłowiańskie powiązania kulturowe, literackie i językowe*, pod red. A. Bartoszewicz, Olsztyn 1994, s. 125–134; idem, *Polskie życie literackie w Mińsku w XIX o na początku XX wieku (do roku 1921)*, rozdz. VIII, Olsztyn 1997; П. Лавринцев, *Русская литература Литвы XIX – первая половина XX века*, Вильнюс 1999, s. 132–144.

⁴ С.П., *О русских переводах польских классиков*, „Русский голос” 1959, nr 4, s. 4.

⁵ Przekłady utworów bądź ich fragmentów m.in. w artykułach: *Из поэзии Юлия Словацкого „Виленское утро”* 1927, nr 12 (2049); *Из поэзии Сигизмунта Красинского*, „Виленское утро” 1926, nr 1766; *Адам Асньик и его поэзия*, „Утро” 1927, nr 51.

⁶ S. Cywiński, *O przekładach D.D. Bochana poezji polskiej na język rosyjski*, „Środy Literackie” 1936, nr 3.

⁷ Zob. T. Zienkiewicz, „*Literатурно-Аrtisticzeskaja siekcyja*” i je rola w życiu emigracji rosyjskiej w Wilnie w latach 1920–1939, „*Studia Rossica*” III, Warszawa 1996, s. 69–76.

m.in. Norwidowi, współczesnej poetce wileńskiej Jadwidze Wokulskiej (Piotrowiczowej) czy Stanisławowi Wyspiańskiemu w związku z wystawieniem w 1932 r. w Wilnie dramatu *Zygmunt August*.

Środowisko rosyjskie, szczególnie w Wilnie, wykazywało dość duże zainteresowanie twórczością polskich poetów okresu romantyzmu. W roku 1936 Wsiewołod Bajkin, na podstawie antologii pt. *Якорь* wydanej w Berlinie, opracował i wygłosił referat o rosyjskiej poezji emigracyjnej na zebraniu wymienionej wyżej sekcji. W referacie i podczas dyskusji krytycznie oceniono rosyjską literaturę emigracyjną, podkreślono jej tragiczne położenie (brak czytelników, trudna sytuacja materialna twórców), ton znużenia, apatii, wyobcowania, przewijające się motywy śmierci. Pojawiały się głosy, że w utworach emigracyjnych widoczny jest negatywny stosunek do Rosji. Tej poezji przeciwstawiono twórczość poetów emigracji polskiej – Mickiewicza i Słowackiego, którzy żyli myślą i marzeniem o ojczyźnie⁸.

W literackich czwartkach uczestniczyła grupa poetów, m.in. urodzony w Wilnie wspomniany już pracownik naukowy USB Wsiewołod Bajkin (1898–?)⁹. Zabierał on głos w sprawie literatury polskiej, współpracował z pismem „Środy Literackie”, był też autorem *Wypisów rosyjskich akcentowanych* przeznaczonych dla wojska (Wilno 1934), zawierających balladę Mickiewicza *Trzech Budrysów* w przekładzie A. Puszkina i *Stepy akermzańskie* w tłumaczeniu A. Majkowa.

U przedstawicieli drugiego i trzeciego pokolenia poetów zainteresowanie literaturą polską pojawiło się w latach 30., niewątpliwie wraz z opanowaniem języka polskiego. Można mówić o kilku przyczynach sięgania do twórczości polskich poetów. Zainteresowanie rosyjskich pisarzy twórczością Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego wynikało niewątpliwie z podobieństwa losu. W utworach powstałych na emigracji dominowała liryka bezpośrednia o cechach wyznania i silnie emocjonalnym charakterze. Można wyodrębnić różne konstrukcje stylistyczne wypowiedzi lirycznej i różne typy przeżyć: wciąż powracające wspomnienia, tęsknota za utraconą ojczyzną, rozczarowanie, bunt przeciw losowi.

Mickiewiczowskie motywy znaleźć można w utworach Iwana Kulisz z tomu *Собрание сочинений*. I. Kulisz pochodził z guberni czernihowskiej. W Polsce pracował jako nauczyciel w gimnazjum rosyjskim w Równem¹⁰. W cyklu *Из далека*, zamieszczonym we wspomnianym tomie, jak również w wierszach dru-

⁸ Zob. „Искра” z 15 lutego 1936, nr 28; „Русское слово” 1936, nr 36.

⁹ Zob. biogram Bajkina: *Балтийский Архив. Русская культура в Прибалтике* (red. P. Ławrińiec); *Rosyjscy pisarze emigracyjni w Polsce (1918–1939)*, [online] <www.mochola.org/russiaabroad>.

¹⁰ *Иван Кулиш*, Балтийский Архив [w:] ibidem.

kowanych w prasie rosyjskiej ukazującej się w Polsce, często pojawia się nuta nostalgii. W liryku *У границы* poeta, podobnie jak Adam Mickiewicz w *Stepach akermaskich*, w wieczornej ciszy nasłuchuje, czy doleci go głos z ojczyzny:

[...] Деревья движутся и, головы склоняя,
 О чем-то шепчутся и смотрят на меня...
 О ком ? О чем они ? Напрасно жду ответа.
 Но все смотрю в окно - стою, молча и жду...
 Деревья утомясь оставили вражду,
 И листья сонные в густой тени застыли...
 Но и в безмолвии ночном издалека
 Мне голос слышится и грезится рука...
 „О, мать печальная о , Родина не Ты – ли ?...”¹¹.

Przeżycia poetów wygnańców ujawniają się najczęściej w utworach o charakterze wspomnieniowym, gdzie częste są obrazy Rosji, ojczystego krajobrazu, dawnego życia. Spotkać je można w wierszach wspomnianego już Iwana Kulisza, Konstantina Olenina, Wasilija Sieliwanowa, Jewgienija Wadimowa i innych¹². W wierszu pt. *Шальная* Olenin kreśli pełen uroku obraz życia w dawnej Rosji. Podobnie jak w *Panu Tadeuszu* Mickiewicza, podmiot liryczny powraca do domu ze szkół w mieście i relacji z podróży wozem towarzyszy pełen liryzmu opis krajobrazu¹³.

Do poezji Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego wyraźnie nawiązywał Lew (Leon) Gomolicki (1903–1988) – czołowy poeta emigracji rosyjskiej w Polsce, jeden z organizatorów rosyjskiego życia literackiego w Warszawie. Drugą część poematu *Варшава*¹⁴ poprzedził mottem z Mickiewicza:

Wszystkie te miasta jakieś bóstwo wzniosło,
 Jakiś obrońca lub jakieś rzemiosło.

W utworze tym występują reminiscencje Puszkiniowskiego *Jeźdźca miedzianego*, *Odwetu* Włoka i *Ustępu* do trzeciej części *Dziadów*. Gomolicki zamieszczał w prasie artykuły o poezji polskiej, m.in. o Bolesławie Leśmianie w związku z jego śmiercią¹⁵, w programie spotkań u Filosofowa (dyskusyjny klub literacki

¹¹ И. Кулиш, *Собрание сочинений*, Львов 1938, s. 81.

¹² Zob. T. Zienkiewicz, *И нас изгнанников в молитвах помани... О поэзии эмиграции роsyjskiej в Польше междувоенной*, „Acta Polono-Ruthenica” 2003, t. VIII, s. 117–128.

¹³ К. Оленин, *Несколько слов. Стихотворения*, Сарны – Ровно 1939, s. 5–7.

¹⁴ Л. Гомолицкий, *Варшава*, Warszawa 1934.

¹⁵ Б. Лесьмян, *Об ушедших*, „Меч” 1938, nr 3.

„Domek w Kołomnie”) znajdował się jego referat *Młoda poezja polska*¹⁶. Pisał też w języku polskim, posługując się kryptonimami Ł.G, Ł.G-ij, Lew G-ij.

Jak wspomniano, poeci emigracyjni sięgali głównie do twórczości polskich poetów okresu romantyzmu. Tłumaczenia utworów Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego¹⁷, Zygmunta Krasińskiego czy Cypriana Norwida znaleźć można w tomikach poezji, zamieszczanych na łamach prasy rosyjskiej. Ich autorami byli: Dorofiej Bochan, Konstantin Olenin, Georgij Sorgonin.

Niewątpliwie jeden z najlepszych poetów emigracji rosyjskiej w Polsce – Konstantin Olenin, oficer „białej armii”, prawnik z wykształcenia, po pobycie w Belgradzie, Paryżu, Warszawie, osiadł w latach 20. w Wilnie, a następnie w Sarnach i tu znalazł zatrudnienie w miejscowym sądzie. Wydał on dwa tomy poezji: *Прелюдии* (Wilno 1925) i *Несколько слов* (Sarny – Równe 1939). W pierwszym z wymienionych zbiorów zamieścił przekłady *Stepów akermanskich* i dwa fragmenty *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza oraz *Rozmowę z piramidami* i *W pamiętniku Zofii Bobrówny* Juliusza Słowackiego. Wszystkie te wiersze cechuje emocjonalny charakter, mający źródło w tęsknocie za opuszczoną ojczyzną.

Stepy akermanskie przed Oleninem przetłumaczył Bochan. Dokonał on udanych przekładów m.in. utworów Jana Kochanowskiego, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego. Tłumaczenie poezji polskiej nastęrczało Bochanowi trudności wynikające niewątpliwie z różnej rytmiki w obu językach – rymy męskie zastępowały charakterystyczne dla wiersza polskiego rymy żeńskie.

Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu,
Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi;
Śród fali łąk szumiących, śród kwiatów powodzi,
Omijam koralowe ostrowy burzanu.

I ta sama zwrotka sonetu w tłumaczeniu D. Bochana:

Я выплыл на простор сухого океана,
Как лодка, в зелени возок ныряет мой.
Среди густых цветов, в волнах травы степной
Минюя я кусты высокого буряна.¹⁸

¹⁶ „Меч” 1934, nr 26; zob. też: I. Obłąkowska-Galanciak, *Gorzkie gody... Publicystyczna i literacka działalność Dymitra Filozofowa na emigracji*, Olsztyn 2001, rozdz. *Dyskusyjny klub literacki Domek w Kołomnie 1934–1936*.

¹⁷ Dla Balmonta Juliusz Słowacki był najbardziej ukochanym, subtelnym i muzykalnym poetą, którego utwory tłumaczył, wydawał w Rosji, poświęcił poecie polskiemu także wiersze. Zob. S. Pazurkiewicz, *Przedmowa* do: K. Balmont, *Jan Kasprowiec...*, a także wiersz pt. *Słowacki*, „Wiadomości Literackie” 1927, nr 27.

¹⁸ Д. Д. Бохан, *Аккерманские степи в: Из польской поэзии*, Минск 1905, s. 85.

Przekład tego wiersza jest dość wierny, ale tłumacz zrezygnował z budowy sonetu włoskiego, wprowadzając dwie zwrotki 4+4+6, zachowując rymy abba i układ wersów 13+12+12+13. W sześciowersowej strofie 13-zgłoskowiec tłumacz zastąpił strofą 13+12+13 13+12+12 o rymach abba, abba, cdc, ece. Puenta: „*Же слышалъбм глос з Литвы – Jedźmy, nikt nie woła!*”, zachowała swoją wymowę: „*Чтоб слышать зов с Литвы – Но нет не – позабудут!*”.

Tłumaczenie K. Olenina¹⁹ także wiernie oddaje obraz stepu i stopniowanie ciszy. W tej wersji puenta również ma taką samą wymowę: „*Так напрягаю слух, что слышал – бы дыханье / Призыв Литвы...Но нет...Никто нас не зовет*”.

W przekładzie fragmentów *Pana Tadeusza: Наблюдения над облаками (Tadeusza uwagi malarskie nad drzewami i obłokami* z ks. III), *Маточник (Matecznik* z ks. IV) tłumacz z omówionych wyżej powodów zrezygnował z 13-zgłoskowca. Nieprzypadkowo Olenin sięgnął także po wiersz Słowackiego *W pamiętniku Zofii Bobrowny*. Zestawmy fragmenty obu wersji językowych wymienionego wyżej wiersza:

Niechaj mnie Zośka o wierszyk nie prosi,
Bo kiedy Zośka do ojczyzny wróci,
To każdy kwiatek powie wierszyk Zosi,
Kaźda je gwiazdka piosenke zanuci.
Nim kwiat przekwitnie, nim gwiazdeczka zleci,
Słuchaj– bo to są najlepsi poeci.
[...]
Dzisiaj daleko pojechałem w gości
I dalej mię los nieszczęśliwy goni,

Зося, стихов у меня Ты не требуй,
Скоро Ты будешь на родине снова –
Там Ты услышишь симфонию неба,
Сказку любви василька голубого,
Вверься поэтом прекраснейшим в мире,
Огненным маком и звездам в эфире.

Ныне в гостях я жребий уносит
Дальше, все дальше скитальца в изгнанье...²⁰

Tłumacz zachował wszystkie cechy modelu liryki romantycznej, liryki zwrotu do adresata – tu do adresata dziecięcego, uwzględniając charakterystyczną obrazowość i język. Słowa w ostatniej zwrotce były dla tłumacza szczególnie bliskie: „*жребий уносит/ Дальше, все дальше*” i dodaje: „*скитальца в изгнанье...*”

Dorofiej Bochan w Wilnie kontynuował przekłady utworów Juliusza Słowackiego. W artykule *Из поэзии Юлия Словацкого*²¹ zamieścił napisane prozą wierne tłumaczenia kilku utworów, w tym tak aktualny w swojej wymowie *Гимн о заходе солнца на море*, zawierający słowa: „*Я же в туман плыву и мой корабль идет не в край родной блуждая в темным океане...*”. Prócz *Гимни* zamieścił tłumaczenia utworu *Проклятие (Przekleństwo. Do**)* i *Na sprowadze-*

¹⁹ K. Оленин, op. cit., s. 19.

²⁰ В альбом Софии Бобер, [w:] ibidem, s. 24.

²¹ „Виленское утро” 1927, nr 12 (2049).

nie *prochów Napoleona*. Do tradycji tej Bochan będzie się odwoływać, pisząc o współczesnej poezji polskiej²². W Wilnie przetłumaczył on *Króla Duchą* pod niezbyt trafnym tytułem *Кароль Дух*. Temu utworowi poświęcił obszerny artykuł pt. *О мистической эпонее Ю. Словацкого* w miesięczniku „Утеc”²³.

Tenże tłumacz w wymienionej już antologii z roku 1905 zamieścił kilka utworów Zygmunta Krasińskiego. Być może wcześniej przełożył *Przedświt* i *Psalmy przeszłości*. Pracę nad przekładami innych jego wierszy kontynuował w Wilnie, drukując napisane prozą tłumaczenia w piśmie „Виленское утро” w cyklu *Из поэзии...* W numerze 1766 z roku 1926, w artykule *Из поэзии Сигизмунта Красинского* zamieścił kilka utworów tego poety: *Женщина (Do kobiety)*, *Колизей (Koloseum)*, *Волна, Псалъм надежды* (bez motto zawierającego odwołanie do *Ewangelii św. Jan* i *Objawienia św. Jana*). Wybór *Psalmu nadziei* – jak się wydaje – nie był przypadkowy, np. jego zakończenie mogło być odebrane przez czytelników jako aktualne przesłanie: „Слишком долго мы, тоскуя, пели горе и печаль; время бить в струну иную: в дело сталь”.

W Wilnie w latach 30. Bochan przystąpił do tłumaczenia utworów Norwida. Nie podjął się tego wcześniej być może ze względu na trudności, jakie nastęrczała treść i forma poezji tego poety. Stanisław Cywiński w artykule o Bochanie²⁴ pisze, że zapoznał się z przekładami utworów Norwida pozostałymi w rękopisach, m.in. *Pióro*, *Obyczaj* i *Kłatwy*. W tłumaczeniu *Obyczajów* posłużył się Bochan wierszem izometrycznym o stałej mierze tonicznej, charakterystycznym dla wielu utworów polskiego poety. W roku 1935 odbyło się specjalne wspólne posiedzenie Sekcji Literacko-Artystycznej i Związku Literatów Polskich poświęcone temu poecie. Na jego program składał się referat redaktora wileńskich pism Władysława Arcimowicza, wygłoszony po rosyjsku, i utwory Norwida w przekładzie D. Bochana, odczytane przez rosyjskich artystów²⁵.

Do młodego pokolenia emigracyjnych poetów należał Gieorgij Sorgonin (Jerzy Rozwadowski). Urodził się on w 1904 r. w Irkucku. W Wilnie ukończył gimnazjum i podjął studia prawnicze na USB, doktoryzując się z prawa. W roku 1926 był organizatorem koła „Барка поэтов” w Wilnie. Pracował też jako sekretarz sądu apelacyjnego w Warszawie. Drukował swoje utwory na łamach prasy wileńskiej, warszawskiej, lwowskiej. W latach 30. opublikował dwa tomiki poezji: *Северное* (Narwa 1933), *Весна в декабре. Вторая книга стихов* (Wilno – War-

²² *Новейшая польская поэзия*, „Русское слово” 1934, nr 46.

²³ „Утеc” nr 1, s. 12–14.

²⁴ S. Cywiński, *O przekładach przekładach D. Bochana poezji rosyjskiej na język rosyjski*, „Środy Literackie” 1936, nr 3, s. 18–28.

²⁵ Zob. „Меч” 1935, nr 10.

szawa 1937). Inne zbiorki ukazały się po wojnie, m.in. *Поэма юности моей. Избранное 1933–1963*. W 1970 r. wydano też tom jego wierszy w tłumaczeniu na język polski pt. *Śnieg*²⁶. W jego utworach, jak pisze autor wstępu Stanisław Grochowiak, widoczny jest wpływ tradycyjnej liryki romantyzmu i śpiewności Jesienina.

W tomie *Весна в декабре* Sorgonin zamieścił przekłady wierszy Zygmunta Krasińskiego *К женицине* i Stanisława Wyrzyńskiego *Укрытая на луне*. Inne tłumaczenia ukazały się drukiem już po wojnie. W tomiku *Стихи о Польше* (Warszawa 1959) znajduje się przekład wiersza Adama Asnyka, a także poetów współczesnych: Juliana Tuwima, Leopolda Staffa, Władysława Broniewskiego, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego, Gabriela Karskiego. Po wojnie Sorgonin mieszkał w Polsce, współpracował z ukazującym się w Warszawie i Łodzi w latach 1957–1962 pismem „Русское слово”²⁷.

Drugim okresem literackim, do którego najczęściej sięgano i jak można mniemać – nieprzypadkowo, był neoromantyzm (Młoda Polska). Przekładano wiersze Adama Asnyka, Jana Kasprowicza, Leopolda Staffa, Bolesława Leśmiana.

Dorofiej Bochan w zbiorku *Из польской поэзии* z roku 1905, jak również w prasie rosyjskiej zamieścił m.in. wiersze A. Asnyka: *Счастлива юность...* (*Szczęśliwa młodość*), *Если я был помоложе...* (*Gdybym był młodszy, dziewczyno*), *На поле битвы* (*Na pobojuwisku*). W różnych czasopismach w latach 1901–1912 opublikował ponad 15 innych wierszy tego poety²⁸. W artykule *Аснык и его поэзия*, napisanym w związku z 30. rocznicą śmierci poety, zamieścił przekłady prozą następujących wierszy: *Молодым* (*Młodym*), *Пташица* (*Ptaszek*), *Как грустно мне* (*Ach, jak mi smutno...*), *Сожаление* (*Skarga*), *Сказка радуги* (*Baśń tęczowa*)²⁹. Tłumaczenia wierszy Asnyka podejmował się, jak już wspomniano, J. Sorgonin, a także Lidia Sienicka³⁰ oraz Paweł Kolski³¹.

Zainteresowanie poezją Jana Kasprowicza wykazywał zaprzyjaźniony z polskim poetą Konstanty Balmont. Spośród mieszkających w Polsce poetów-tłumaczy wyróżnić należy Dorofieja Bochana, który w artykule *Из поэзии Яна*

²⁶ J. Sorgonin, *Śnieg*, wybór i słowo wstępne S. Grochowiak, Warszawa 1970.

²⁷ Pismo to (1964, nr 1–2) zamieściło kilka zdjęć poety w związku z 30-leciem działalności twórczej i cztery jego wiersze.

²⁸ Zob. *Polska literatura piękna od XVI do początków XX wieku w wydawnictwach rosyjskich i radzieckich. Bibliografia przekładów oraz literatury krytycznej w języku rosyjskim, wydanych w latach 1711–1975*, zestawiała I.L. Kurant, t. I–IV, Wrocław 1982–1989.

²⁹ „Виленское Утро” 1927, nr 51.

³⁰ *Люблю тебя*, „Русское слово” 1934, nr 80.

³¹ *К чему жалеть* (*Daremne żale*), „Наш путь” 1936, nr 4. Paweł Kolski mieszkał w Łucku, zaś swoje wiersze publikował na łamach lwowskiego pisma młodzieżowego „Наш путь” i wileńskiego „Русское слово”.

Каспровича zamieścił przetłumaczone prozą wiersze z cyklu *Anima lachrymans: Привет тебе, Сонеты, Шум деревьев* i *Из гимна „Dies irae”*³².

Do twórczości Leopolda Staffa sięgała Lidia Sienicka (1890 ?–1973). Jej biogram zawarty w słowniku Krejda³³ i na stronie *Балтийский Архив* wymaga uzupełnień. Sienicka mieszkała przed wojną w Równem, w roku 1939 przeniósła się do Warszawy. W czasie powstania warszawskiego spłonął jej dorobek poetycki: przygotowany do druku tomik *Вторая жизнь*, zawierający około 100 wierszy, w tym przekłady z polskiego i francuskiego, antologia poezji francuskiej, a także zbiór sztuk dla dzieci. Sienicka zamieszkała po wojnie w Piotrkowie Trybunalskim³⁴. W roku 1964 wyjechała do Stanów Zjednoczonych. Tam ukazał się tom jej wierszy *Ледяные узоры*. W okresie międzywojennym swoje wiersze zamieszczała w prasie wileńskiej (głównie), warszawskiej, lwowskiej, w antologiach *Сборник русских поэтов* (Lwów 1930), *Антология русской поэзии в Польше* (Warszawa 1937) i „Журнал содружества” (Wyborg). Z poetów polskich tłumaczyła utwory Leopolda Staffa, Adama Asnyka, Stanisława Wyrzyńskiego. Opublikowała utwory Staffa *Осеннее письмо* i *Кубок моего сердца* (*Puchar mojego serca*) z tomiku *Сны о потёдзе* („Russkoje słowo” 1935, nr 223). Po wojnie w roku 1962 w piśmie „Русский голос” zamieściła tenże utwór bez tytułu, który zastępują pierwsze słowa *Как бережно мое сердце тихое несусь я*³⁵. Lektura jej utworów wskazuje na pokrewieństwo z poezją Staffa, szczególnie w sposobie przedstawiania przyrody.

O twórczości Staffa pisał też kilkakrotnie D. Bochan, m.in. w artykułach: *Среди книг и писателей* i *Среди польских писателей и публицистов*³⁶. Ten ostatni artykuł powstał z okazji przyznania Leopoldowi Staffowi doktoratu Uniwersytetu Warszawskiego w roku 1939. Wiersze Staffa tłumaczył także Geоргий Sorgonin.

Do twórczości Bolesława Leśmiana sięgał Jewenij Wadimow (Jurij Lisowski). Przebywał on najpierw w Jugosławii i we Francji, gdzie wydawał zbiory swojej poezji, następnie zamieszkał w Polsce. Opublikował tu dwa tomiki wierszy: *Русская культура* (Warszawa 1937), *Свете тихий* (Wilno 1938), współpracował z prasą rosyjską w Polsce: „Русское слово”, „Наше время”, „Слово”, „Воскресное чтение”. Jego dalszy los po roku 1944 nie jest znany³⁷. Przetłumaczył on wiersz Leśmiana *Дева*³⁸ i w tomie *Русская культура* zamieścił przekład

³² „Виленское Утро” 1926, nr 1742.

³³ *Словарь поэтов Русского Зарубежья*, ред. В. Крейда, Saint Petersburg 1999, s. 64–65.

³⁴ Zob. Э. Гершштейн, *В гостях у Лидии Сеницкой*, „Русский голос” 1961, nr 9–10.

³⁵ *Из Л. Стаффа*, „Русский голос”, 1962, nr 4.

³⁶ „Русское слово” 1938, nr 154; „Новое время” 1939, nr 34.

³⁷ Zob. biogram Wadimowa w: *Балтийский Архив*, [online] <www.mochola.org/russiaabroad>.

³⁸ „Русское слово” 1934, nr 64.

utworu *Dziewczyzna* pod tytułem *Двенадцать братьев, на мотивах Болеслава Лесьмяна*³⁹. Utwory Leśmiana tłumaczył też K. Olenin (*Отъезд* i *Среди георгинов*)⁴⁰.

Sięgano też do twórczości poetów współczesnych. Ukazało się kilka przekładów utworów Juliana Tuwima. Zainteresowanie tym poetą wynikało być może z jego popularności wśród Rosjan jako tłumacza utworów Puszkina, Gogola, Tuczewa, Briusowa, Błoka, Siewierianina, Balmonta i innych⁴¹, a także z powodu jego kontaktów Związkiem Rosyjskich Pisarzy i Dziennikarzy (*Союз русских писателей и журналистов*) i ze Stowarzyszeniem Literackim (*Литературное содружество*). Towarzystwa te zorganizowały nawet wieczór z udziałem Tuwima. Poeta ten uczestniczył w inauguracji klubu „Domek w Kołomnie”, zaś w czasie bankietu wydanego na cześć Balmonta w Warszawie wygłosił przemówienie, nazywając go przyjacielem Polski⁴².

D. Bochan w artykule *О женщине и любви* omówił wymieniony temat na przykładzie poezji polskiej, odwołując się do twórczości A. Michauxa, K. Przerwy-Tetmajera, L. Rydla i do wiersza J. Tuwima⁴³. Sofija Koncewicz przetłumaczyła utwór Tuwima *Z okruszynami młodości* pod rosyjskim tytułem: *Что с крохами юности*⁴⁴. Popularne wiersze dla dzieci Juliana Tuwima drukowało ukazujące się w Wilnie pismo „Родное слово”.

Sięgano i do twórczości innych współczesnych poetów. Szczególne zainteresowanie literaturą polską i polskim życiem literackim wykazywało rosyjskie środowisko w Wilnie, współpracujące ze Związkiem Zawodowym Literatów Polskich, z polskimi twórcami, pracownikami nauki, z polską prasą. W czasie rosyjskich „czwartków literackich” dyskutowano na temat twórczości Teodora Bubnickiego i Jadwigi Wokulskiej (Piotrowiczowej), której Bochan poświęcił artykuł pt. *О творчестве Ядвиги Вокульской*⁴⁵, chwając jej prozę (*Skarb w Ibrahimcach*) i cytując utwory poetyckie: *Скрябин*, *Стихи без программа*. Wcześniej, w roku 1934, odbył się wieczór poświęcony twórczości wileńskich poetów⁴⁶. Inny artykuł Bochana dotyczący najnowszej poezji polskiej zawierał fragment utworu Teodora

³⁹ *Русская культура и другие избранные стихотворения 1932–1936*, Варшава 1937.

⁴⁰ K. Olenin, op. cit.

⁴¹ Zob. J. Tuwim, *Dzieła*, t. 4: *Przekłady poetyckie*, cz. I, Warszawa 1959.

⁴² „Wiadomości Literackie” 1927, nr 18 i 22.

⁴³ *Из польской поэзии. О женщине и любви*, „Виленское утро” 1925, nr 1410.

⁴⁴ Zob. „Меч” 1936, nr 48. S. Koncewicz należała do *Литературного содружества*, współpracowała z pismem „За Свободу”. Wiersz zamieściła różnie w zbiorze *Антология русской поэзии в Польше*, Warszawa 1937.

⁴⁵ „Искра” 1936, nr 23.

⁴⁶ Zebranie sekcji odbyło się pod koniec 1934 r. Zob. też Д. Бохан, *О творчестве Ядвиги Вокульской*, „Искра” 1936, nr 23.

Bujnickiego *Elegia*, omówienie zastosowania budowy wiersza Majakowskiego w utworze *Majakowski* i wzmiankę o wierszu *Modlitwa do Matki Boskiej*⁴⁷. W czasie jednego z „czwartków” omawiano zawartość literacką pisma „Środy Literackie”: twórczość Aleksandra Rymkiewicza, Jerzego Putramenta, Jerzego Zagórskiego, Teodora Bujnickiego (cytując fragmenty wierszy po polsku), artykuł Józefa Maślińskiego o grupie poetyckiej *Żagary*” i inne⁴⁸.

Prócz wymienionych już poetów, zarówno dawnych, jak i współczesnych, tłumaczono wiersze: Kornela Ujejskiego (D. Bochan), Aleksandra Michauxa (D. Bochan), T. Knolla (J. Wadimow), Czesława Jankowskiego (D. Bochan), Stanisława Wyrzyńskiego (D. Bochan, L. Sienicka, G. Sorgonin), Józefa Gałuszki (D. Bochan), Włodzimierza Słobodnika (L. Gomolicki), a także Czesława Jastrzębca-Kozłowskiego (J. Wadimow)⁴⁹.

Na uwagę zasługują także publikacje emigranta Sergiusza (Siergieja) Kułakowskiego, który był historykiem literatury i położył duże zasługi w popularyzowaniu literatury polskiej wśród emigracji rosyjskiej⁵⁰, natomiast rzadko sam dokonywał przekładów poezji polskiej. Obszerna publikacja pt. *Современные польские поэты в очерках Сергея Кулаковского и переводах Михаила Хороманского* (Berlin 1929) zawiera przegląd twórczości poetów polskich począwszy od Młodej Polski, omawia podobieństwa z rosyjską poezją, zwraca uwagę na polsko-rosyjskie kontakty literackie. Rozważania historycznoliterackie Kułakowskiego ilustrowały przekłady na język rosyjski utworów wielu poetów polskich dokonane przez Michała Choromańskiego.

***

Artykuł ten ma charakter rekonesansu. W odniesieniu do kilku twórców i kilku utworów posłużono się elementami analizy, w większości jednak porzeczono na wymieniu nazwisk i tytułów wierszy. Wspomniano też o przyczynach zainteresowania się literaturą polską przez poszczególnych poetów, jak też przez środowisko twórcze emigracji rosyjskiej. Problem ten wciąż wymaga badań i szerszego opracowania.

---

⁴⁷ *Новейшая польская поэзия*, „Русское слово” 1934, nr 46. Wiersze pochodzą z tomiku *Поетаски*, Wilno 1933.

⁴⁸ „Русское слово” 1935, nr 110.

⁴⁹ E. Вадимов, *Св. Евангелист Лука*, [w:] *Свете тихий. Вторая тетрадь избранных баллад и стихотворений*, Wilno 1938, s. 23.

⁵⁰ Zob. T. Zienkiewicz, *Sergiusz Kułakowski – popularyzator literatury polskiej w środowisku emigracji rosyjskiej*, „Acta Polono-Ruthenica” 2000, t. V, s. 151–160, idem, *Сергей Кулаковский – популяризатор польской литературы среди русской эмиграции*, „Новая Польша” 2005, nr 5, s. 63–66.

Summary*The poets of Russian emigration and their interests in Polish literature*

The analysis of writing by Russian poets-emigrants used to live in Poland in mid-war period shows, that part of their pieces were inspired by Polish literature. In Russian newspapers and collections of poetry can be found poems, which are translations from Polish literature and contain themes from poems by Polish poets. Writers like: D. Bochan, I. Kulisz, K. Olenin, L. Sienicka, G. Sargonin, J. Wadimow, L. Gomolicki, P. Kolski, S. Koncewicz and others, often reach to Polish poets writings – both old pieces and contemporary. Their interests were often focus on romantic poetry (A. Mickiewicz, J. Słowacki, Z. Krasiński and their poems written during the emigration). The main reason of this particular interests was the resemblance of Polish and Russian emigrants fate.